
ETNOGRAFSKA ZBIRKA NA BUKOVJU V
ŠTEVERJANU

Akcija za Briški muzej kmečke kulture se je začela sredi leta 1979. Takratni tajnik Slovenske prosvetne zveze za Goriško časnikar Marko Waltritsch je dal zamisel, da bi v Števerjanu uredili etnografski muzejček, stalno zbirko predmetov in dokumentov o vinogradništvu v Brdih in sploh o ljudski, kmečki kulturi v tem delu Goriške.

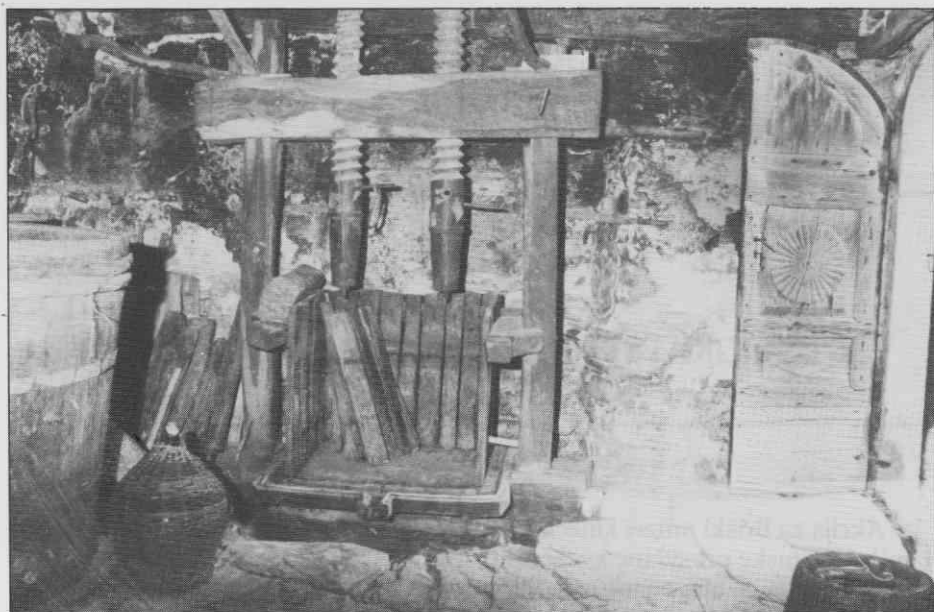
Zavedati se moramo, da kulturna dediščina, kulturno bogastvo ni samo palača, cerkev, umetnina; tudi mlin na vodo, kovačnica, sodarska delavnica, kolonska hiša so kulturni spomeniki, ki jih moramo zaščititi. Zelo pomembno in zaslužno je zbiranje in hranjenje odsluženega starega orodja, kuhinjskega pribora ipd., ki so z umetniškega vidika lahko nepomembni, v resnici pa priče in dokumenti o življenju, delu, kulturi naših prednikov in zato vredni vsega spoštovanja.

Z ureditvijo stalne etnografske razstave bi prikazali domačinom in obiskovalcem delček preteklosti, omike, dosežkov in socialnega ter gospodarskega razvoja našega človeka. To bi prav gotovo pomagalo, da bi se današnja mladina s ponosom zavedela svojih korenin, postala bolj samozavestna in prepričana o enakovrednosti naše kulture kulturi sosednjih narodov.

Kot član predsedstva SPZ in nekaj let odgovoren za organizacijo poučnih predavanj po vaseh na Goriškem sem bil v stalnem stiku z večjim številom aktivnih članov naših društev in z vaščani. Ti so zvedeli za akcijo na Števerjanskem in so se začeli zanimati zanjo. Po malem je začelo pritekati raznovrstno zanimivo dokumentarno gradivo s cele Goriške. Po društvih sem pomagal pri njegovi selekciji. Ob jubilejnih obletnicah društev sem pripravil nekaj dokumentarnih razstav s pomočjo njihovih požrtvovalnih članov.

Na SPZ smo začeli misliti na nekakšen zbirni center, arhiv za zbrano gradivo in kmalu smo ustanovili v sklopu goriške ljudske knjižnice Damirja Feigla tudi dokumentacijski Odsek za zgodovino in etnografijo Gorica (OZEG). Ta je deloval pod okriljem SPZ (poznejše Zveze slovenskih kulturnih društev) do priključitve knjižnice Narodni in študijski knjižnici v Trstu. Tudi OZEG spada sedaj k tej ustanovi.

S prijateljem Silvanom Pittolijem, predsednikom Kulturnega društva Briški grič iz Števerjana, sva se v daljnem letu 1979 lotila organizacijskega in teren-

Preša iz zbirke na Bukovju, fotografirana še na svojem prvotnem mestu v kleti v Želinju
(Foto Z. Vogrič)

Fotografija razglednice iz bukovške zbirke. Razglednica je izpred 1. svetovne vojne.

skega dela. S pomočjo nekaj sodelavcev sva nekaj zimskih sezon zbirala po Brdih eksponate za muzejček. Nabrala sva lepo število primerkov starega orodja, nekaj značilnih briških vozov pa slik, raznih listin itd.

Pri tem delu sva lahko računala na pomoč in naklonjenost takratnega ravnatelja Goriškega muzeja v Kromberku (Nova Gorica) dr. Branka Marušiča in strokovno podporo muzejskega osebja. Konkretno in z dragocenimi nasveti nama je bil vsestransko na razpolago kustos muzeja etnolog Naško Križnar. Z njim sva navezala prijateljske vezi; stalno naju je hrabil in spodbujal k delu. Še danes ohranjamo prav dobre stike z omenjenim muzejem. Uživamo podporo ravnateljice gospe Slavice Plahuta, pomoč etnologinje gospe Inge Miklavčič-Brezigar in gospe Katje Kogej ter ostalega osebja. Izrabljam to priložnost, da se vsem prav prisrčno zahvalim.

Nekaj let je akcija lepo potekala. Za propagiranje našega delovanja smo priredili razstavo etnografske fotografije, predavanja, razgovore in s pomočjo Naška Križnarja tudi nekaj večerov etnografskega filma. Za plačilo sprotnih stroškov smo imeli podporo ZSKD; honorar za delo je bil minimalen, v glavnem je vse slonelo na prostovoljstvu.

Medtem je Slovenska kulturno gospodarska zveza odkupila na Bukovju (zaselek na Števerjanskem) večjo hišo, v kateri naj bi uredili sedež kulturnega društva, večjo dvorano za razne prireditve, administrativne prostore, skladišča in klet Vinogradniške zadruge Brda. V njenem pritličju so bili predvideni večji prostori za etnografsko zbirko in enoteko. Sčasoma je zadruga nujno potrebovala dodatne prostore, in smo morali preseliti vse zbrano gradivo. Porazdelili in nakopičili smo ga po neprimernih lokacijah, po kletih, "podstrehih" (lopah) in barakah na domovih zvestih sodelavcev. Ostali smo brez primernih prostorov, usahnil je vir gmotne podpore, načrt je zaenkrat propadel. Zanimanje in pomoč vaščanov sta začela pešati in delovanje se je upočasnilo. Predmeti v zasilnih skladiščih so začeli počasi propadati. Nismo več zbirali predmetov in svetovali ljudem, naj jih hranijo doma. Od vsega začetka smo bili prisiljeni zbirati samo predmete, ki so jih ljudje prispevali brezplačno; ni bilo sredstev za odkup. Nekatere predmete so nam "posodili" samo za morebitno razstavo in za določen čas. Orodja, družinske listine, fotografije, pisma..., ki jih ljubosumno hranijo, smo samo evidentirali, popisali, preslikali.

Na tihem sem tuhtal, kako bi se dalo na Števerjanskem odkupiti staro kolonsko hišo za postavitev stalne etnografske razstave, poleg nje pa še centra za zbiranje dokumentarnega gradiva za proučevanje zgodovine Brd, kolonstva, vinogradništva ter njihovega splošnega socialnega in gospodarskega razvoja. Kasneje sem projekt predstavil nekaterim "veljakom", a do danes na to pobudo, razen običajnih lepih besed, ni bilo še pravega odmeva. Glavno krivdo sicer pripisujemo kar pogosti finančni suši, ki se na žalost redno in točno ponavlja, ko gre za podobne pa tudi pomembnejše kulturne akcije.

Zbrano gradivo pa le ni popolnoma propadlo in delo se nadaljuje. Že pred leti smo prikazali del zbirke vinogradniškega orodja ob prvomajskih praznovanjih v Števerjanu. Vsi razstavljeni predmeti so bili označeni z domačim, knjižnoslovenskim in italijanskim imenom. Del shranjenih predmetov je bil dobrodošel na mladinskem raziskovalnem taboru Brda 88. Mladi raziskovalci etnološke skupine pod vodstvom etnologinje gospe Inge Miklavčič-Brezigar so zbrali lepo število predmetov, jih očistili, zaščitili, fotografirali, vpisali in

Pogled na del razstavljenе zbirke na Bukovju v Števerjanu (Foto Z. Vogrič, 1992)

katalogirali. Na zaključnem večeru tabora so prikazali zanimivo in bogato razstavo kmečkega in rokodelskega orodja.

Po večtedenskem delu smo s pomočjo zaslužnih članov društva lahko 22. februarja 1992 odprli v društvenih prostorih stalno etnografsko razstavo. Ta obsega del zbirke (blizu 120 predmetov), urejen po namembnosti predmetov (vinogradništvo, poljedelstvo, obrt, kuhinjska in druga hišna oprema...). Na stenah visijo reprodukcije starih fotografij in novi posnetki, ki prikazujejo kmečko življenje in delo nekoč in danes. Razobešene so tudi fotokopije starih dokumentov, izvlečki iz urbarjev za Števerjan iz 16. stoletja, kopije katastrskih map za Števerjan iz l. 1889 (posodobljene različice "francoskih" iz l. 1812) in druge zanimivosti, npr. podatki o Števerjanu iz Gabrščkovih Kažipotov po Goriško-Gradiščanskem, izdanih ob prelomu stoletja, o Brdih in kmečkih uporih, fotografije in risbe nekdanjih briških nož, reklame starih goriških gostiln itd. Tudi na tej razstavi je vsak predmet označen v dveh jezikih in narečju. V načrtu imamo, da bi dodali še imena v furlanščini in opremili, vsaj bolj značilne in malo poznanе predmete, s kratkim opisom in njihovo namembnostjo.

Razstavo je predstavil študent etnologije Andrej Furlan iz Trsta. Poudaril je pomen, ki ga zbirka ima za vas in za celotno Goriško, ter priporočil domačinom, naj še dalje prispevajo k rasti in bogatitvi svojega "muzeja". Razstava bo s svojim sporočilom gotovo pripomogla k utrjevanju prizadevanja nas vseh za ohranitev slovenskega značaja teh krajev.

Zdenko Vogrič